

Spiegel, spiegelt U dan echter wie gij zijt

De Spiegel, Christelijk Nationaal Weekblad, bracht in het nummer van 17 Maart een reeks foto's uit Coevorden. Onder een plaatje, een interieurfoto van het gebouw van de sedert jaren Vrijzinnige Nederlandsche Hervormde gemeente, lezen we het volgende praatje: „De Ned. Herv. Kerk is een van de weinig bewaarde kruiskerken in Nederland. Ze dient hoogst noodig gerestaureerd te worden, waarvoor een bedrag van een ton nodig is. Nadat vorige eeuw de Drent mede tengevolge van de sociale achterstanden, vrij onverschillig en apatisch stond ten opzichte van de godsdienst, is daar sedertdien belangrijke wijziging ten goede in gekomen”.

Volgens „De Spiegel” stond „de” Drent — het was dus een algemeen verschijnsel — in de vorige eeuw vrij onverschillig tegenover den godsdienst. En zulks zou mede gevolg geweest zijn van de sociale achterstanden. Tegenwoordig wordt dat beter. Natuurlijk mede tengevolge van den socialen vooruitgang. Nog één stap of Domela Nieuwenhuis krijgt er met zijn twaalf apostelen de eer van.

Het valt overigens met die onverschilligheid en die apathie van „den” Drent in de vorige eeuw nogal mee. De Spiegel, — als het blad nog weet wat Christelijk, wat Christelijk Nationaal is — bedoelt met den „godsdienst” natuurlijk de, ook typisch nationale, christelijke, gereformeerde religie. Welnu: een vluchtige blik in ons jaarboekje van 1942 leert, dat van de toen vermeldde 43 Gereformeerde Kerken in „t Olde laandschap” 34 tot openbaring zijn gekomen in de vorige eeuw, en van deze 34 niet minder dan 28 vóór de Doleantie, 20 tusschen 1834 en 1850. En overigens waren de niet-Gereformeerde Drenten allesbehalve onverschillig en apathisch, maar uitgesproken vijandig. De strijd tegen de herleving der kerk werd o.a. ingezet door den geleerden predikant te Assen, Dr G. Benthem Reddingius, een van de twee wolven in de schaapskooi van Christus, tegen wie Hendrik de Cock spoedig de pen moest opnemen.

Als het wáár is, dat de onverschilligheid en apathie ten opzichte van den godsdienst mede een gevolg waren van de sociale achterstanden, dan zijn die Drentsche afgescheidenen natuurlijk steenrijke kapitalisten geweest. Het is overigens leuk er in dit verband aan te herinneren, dat Mevrouw Roland Holst ten tijde van het eeuwfeest der Afscheiding van deze laatste een precies omgekeerde, maar even historisch-materialistische verklaring gaf: zij verklaarde de Afscheiding juist uit den socialen achterstand van het afgescheiden volk.

Wat de armoede van die afgescheidenen betrof, had zij volkomen gelijk. Maar de sociale achterstanden, ook in Drente, verklaren nóch de godsdienstige herleving, die de Afscheiding bracht, nóch de „onverschilligheid en apathie”, die De Spiegel meent te kunnen constateeren.

De waarheid is, dat God ook in Drente zich door Zijn Woord en Geest had doen overblijven een arm en ellendig volk, dat Hij genadig van kwade herders verlost. En dat Benthem Reddingius met andere wolven in de schaapskooi van Christus de kerken in Drente hebben leeggepreet en de gemeenten verwoest.

Daarvan schijnt De Spiegel niets meer te weten. Het blad kent de historie niet. Daarom verstaat het den eigen tijd niet. Daarom is het praatje bij het plaatje valsche voorlichting.

En op den klank af Vondel's „Geuzevesper” citeerend zouden we tot De Spiegel willen zeggen: „Spiegel, spiegelt U dan echter, Wie gij zijt”.

Is Uw voorlichting Christelijk?

En Nationaal?

D. E. C.

„afgescheidenen” voor het besef van 't volk, op het dwaalspoor geleid door wie Bilderdijk noemt de „Staat- en Kerkverstoorders”, en bijgevolg straks ook in den volksmond een hatelijken klank gekregen: deze menschen zijn betweters, eigenzinnigen, die zeggen met de anderen niet meer mee te kunnen doen (zijn zij soms beter? wat verbeelden ze zich?), doordrivers, onruststokers, dweepers, scheurmakers. Die spelbrekers, die den moed hebben „zich af te scheiden”.

Julst?

In geen enkel opzicht.

Genoemde Acte is geen actie van ontevreden, oproerige menschen. Ze is niet meer dan een noodzakelijke re-actie. Op twee acties van de zijde hunner tegenstanders. Die hebben eerst verloochend en losgelaten het fundament der kerk, en zich op een andere basis gesteld. Daarover vermaand en opgeroepen zich te houden aan hun eed het aloude fundament te bewaren, hebben ze vervolgens die roepstemmen beantwoord met schorsing en afzetting. Toen pas kwam de reactie: nu zijn wij verplicht, de gemeenschap met U te verbreken, totdat ge wederkeert tot den waarachtigen dienst des Heeren. „En we verklaren tevens gemeenschap te willen oefenen met alle ware gereformeerde ledematen, en ons te willen vereenigen

neming en opvolging van allen, die daarbij betrokken waren. De summus imperans (d.i. de hoogste machtshebber in den Staat L. R.) achtte zich bij gebreke van ander bestaand, bevoegd en erkend gezag, geroepen regeelingen aan zich te trekken om aan bestaande regeeringloosheid, immers onzekerheid, een einde te maken”.

Wij merken hierbij op:

1. De geschiedenis is, samen met haar aanvaarding als recht, tot norm verheven en dit wordt met zooveel woorden in de uitspraak gesteld. Dit ligt in de lijn van het eerstegehaalde arrest (tweede rechts-overweging). Laat dit onze kerken tot waarschuwing dienen, opdat nimmer de geschiedenis tegen haar als norm kan worden gebruikt, b.v. doordat zij berust hebben in den gang van zaken tegen Gods Woord en de Kerkenorde of doordat zij een valsche tolerantie aanvaardend het onrecht tot recht voor zich hebben laten worden.

2. Slaan zij deze waarschuwing in den wind, dan behoeven zij van den rechter geen bescherming te verwachten, zelfs niet tegen onrechtmatig staatsgeweld. De rechter wil deze onrechtmatigheid nog wel erkennen zoals dit arrest leert, doch verbindt er geen gevolgen aan.

3. De erkenning van de onrechtmatigheid door den rechter is toch winst. Gemeenschappen, die christelijk willen zijn, zijn dan wel rechtens, doch niet zedelijk bevrijd ten opzichte van de verliezende partij, die zedelijk in het gelijk is gesteld. En de Zedewet moet voor haar toch alle wereldlijk recht doorbreken!

4. Laten de vaders in hun kerkelijk leven zoo handelen, dat de kinderen hun lasten niet zullen dragen, zooals geschied is in de Doleantie. De rechter is zijn opgestelde regels getrouw gebleven: Bij arrest van den Hoogen Raad van 15 Juni 1888 W. 5571 werd beslist: „De Nederlandsch Hervormde Kerk is een bij de Synode-reglementair georganiseerd lichaam. Zij die deel uitmaken van de zich noemende Nederduitsch Gereformeerde Kerk te Amsterdam (doleerende), die geheel staat buiten het synodaal verband der Hervormde Kerk, hebben daardoor getoond niet meer leden te zijn dezer laatste”.

5. Dat de vorenstaande conclusies ook inderdaad door de lagere rechtspraak zijn getrokken moge blijken uit de volgende aanhalingen uit:

a. het arrest van het Gerechtshof te Leeuwarden van 12 Juni 1889, W. 5754: „Overwegende, dat op grond van het voorgaande bij gevolg ontkennend wordt beantwoord de vraag of een kerkeraad, als orgaan in die organisatie, zich aan die organisatie onttrekken kan, vermits de rechtsgeschiedenis aan toont, dat een kerkeraad, als ondergeschikt college, nimmer een dergelijke macht heeft bezeten, zoodat hetgeen de appellanten durven noemen „het onvervreemdbaar recht der gemeente om zich aan de onwettig opgedrongen organisatie te onttrekken”, in de uitvoering inderdaad is revolutie”. Wat zedelijk Reformatie was, wordt hier rechtens revolutie genoemd.

b. het vonnis van de Rechtbank te Utrecht, van 2 April 1890, W. 5883: „Overwegende, dat wel hier en daar, stemmen zijn opgegaan, in woord of schrift hare afkeuring betuigende met de ingevoerde organisatie, en de regeering in die dagen termen heeft gevonden die met kracht te onderdrukken, maar dat het niettemin tevens historisch vaststaat, dat althans tot het jaar 1834 al de plaatselijke kerken, vertegenwoordigd door hare kerkeraden,, zooals door de gedaagden in de van hen uitgegane, hierboven vermelde schrifturen, zij het ook berouwvol is erkend, zich aan dat reglement o.a. hebben onderworpen en dat zij daardoor zijn geregeerd”. Hier wordt eigenlijk gezegd, dat — privaatrechtelijk gesproken — de Afscheiding zelfs te laat is gekomen om de kerkelijke goederen voor Christus' ware kerk te redden.

Als derde belangrijk arrest zij gewezen op dat van 29 December 1911, W. 9272, waaruit wij overnemen:

„De kerkgenootschappen kunnen volgens dit artikel (1690 B.W.) wel hebben reglementen, die de rechten en verplichtingen hunner leden regelen, echter altijd onder de opperheerschappij der algemeene wet, voor welke hunne bijzondere rechtsregeling heeft te wijken, tenzij die algemeene wet zelve vrijheid tot afwijking verleent. Op dit beginsel is in den tienden titel van boek III B.W. of andere bronnen van ons burgerlijk recht voor kerkgenootschappen geen uitzondering te vinden, en deze kan ook niet uit de Grondwet of uit de wet van 10 September 1853 (die op de Kerkgenootschappen) of een andere wet worden afgeleid”. Wij citeren hier eenige passages uit Prof. Kranenburgs Staatsrecht deel II 5e druk, blz. 436 e.v.: De Hooge Raad heeft hier uitgemaakt, dat onze kerkgenootschappen zijn vereenigingen van personen, die weliswaar zijn burgerrechtelijke „zedelijke lichamen” naar art. 1690 B.W., kunnende hebben en in de Nederduitsch Hervormde Kerk hebbende reglementen overeenkomstig art. 1697 B.W., maar dat de vereeniging dier personen tevens en vooral berust op den onstoffelijken grondslag eener gemeenschap van geloofsovertuiging en geloofsbelijdenis. In die gemeenschap kan een vader zijn minderjarig kind doen inlijven, in de Ned. Herv. Kerk door het in eene gemeente dier kerk te doen doopen, maar alleen door zijn opvoedingsrecht uit te oefenen, niet krachtens zijn vertegenwoordigingsrecht. De daardoor ontstane, in de eerste

plaats op geloofsgemeenschap gerichte, band vermag echter na de meerderjarigheid niet te blijven werken, noch de daarmede onafscheidelijk verbonden burgerlijke werking te behouden. Geen kerkelijke inzet als het Algemeen Reglement der Ned. Herv. Kerk is bij machte de gevolgen langer te doen duren dan het einde der opvoedingsmacht, zulks ook niet in dezen vorm, dat, zooals art. 3 van het Reglement wil, een daad noodig zou zijn om dat voortduren te doen ophouden. Op die gronden werd de vordering van de Ned. Hervormde Gemeente te 's-Gravenhage tot betaling van hoofdelijken omslag niet-ontvankelijk verklaard.

Bij deze uitspraak wijzen wij op:

1. de belangrijkheid van de hier gegeven norm, dat volgens de gewone regelen van het burgerlijk recht, waaraan de kerkelijke reglementen ondergeschikt zijn, moet worden uitgemaakt, wie er toe behooren. Reeds vroeger, 25 Januari 1850, W. 1098, had ons hoogste rechtscollege uitgemaakt, dat een kerkgenootschap niet door zijn statuten aan een bestaande wettelijke verordening kan derogceeren en in aansluiting aan dit beginsel deed het Hof te Arnhem op 5 Januari 1911 W. 9108 deze uitspraak: „De leer der Roomsch-Katholieke Kerk, dat iemand eenmaal in die kerk opgenomen, daar nimmer kan uittreden, kan door den wereldlijken rechter niet worden aanvaard; wel zal een uittreden uit die kerk ook door dien rechter niet kunnen worden aangenomen dan op grond eener uitdrukkelijke ernstige wilsverklaring aan de bestuurders dier kerk”.

Verblijvend is, dat dit beginsel ook tenminste eenmaal juist is toegepast ten aanzien van de acte van vrijmaking, die niet als een onttrekking werd beschouwd, zoolang de kerkeraad bij wien ze werd ingediend zich niet had uitgesproken. (Pres. Rechtbank Maastricht N. J. 44/45 no. 746, 20-10-45). Men realiseere zich, dat uit een beslissing als laatstgenoemde volgt, dat wij privaatrechtelijk aanspraak bleven houden op den naam „Gereformeerd” en dat een domweg „onttrekken” in plaats van een „zich vrijmaken” het verspelen van rechten zou hebben kunnen beteekenen.

2. Het daardoor van toepassing geworden beginsel, dat uitvoering van kerkelijke voorschriften slechts geoorloofd is naar redelijkheid en billijkheid; waar dit dus voorkomt o.a. naar het beginsel van procesrecht, dat geen uitdrukkelijk door het kerkrecht voorgeschreven vormen (ook vormen kunnen van groot materieel belang zijn!) worden geschonden en naar het „audi et alteram partem” (recht om gehoord te worden bij een geuite beschuldiging), waarbij ter verduidelijking nog moge worden opgemerkt, dat niet alleen vermogensrechten, doch ook andere rechten, zooals eer en goede naam worden beschermd door den burgerlijken rechter, indien zijn hulp wordt ingeroepen.

Met het vorenstaande meenen wij voldoende duidelijk te hebben gemaakt, dat er op dit terrein vele gevaren voor de kerk liggen, te meer indien men zijn verantwoordelijkheid niet beseft en van den eenigen juiste weg afwijkt. 'n Compromis is hier niet mogelijk. De geschiedenis bewijst het. Ook de geschiedenis van 1950, toen er bij de synodocraten z.g. „ruimte” is gekomen, naar op vele plaatsen den volke is verkondigd. Terwijl er nimmer een besluit is genomen, dat alle schorsingen en andere onrechtmatigheden royaal zijn teruggenomen. Laat ons kerkvolk en niet in het minst onze ambtsdragers goed beseffen, dat het nemen van een dergelijk besluit niet mogelijk was, wilden de synodocraten niet alle aanhangige procedures voor den burgerlijken rechter verliezen, omdat zij daarmede den grondslag van hun eisch e.g. verweer zouden hebben ondergraven. Dat de processen niet ter rolle zijn geroeyerd bewijst, dat er tot op vandaag in de bindingen niets is veranderd. Zonder kennis te hebben genomen van ook maar iets van al het samensprekingsgedoe kan dit uit het enkele feit, dat de processen voortgang hebben, door ieder die even nadenkt, worden begrepen. Laat men dan ook tegenover het kerkvolk en niet alleen voor den rechter zeggen, dat de bindingen nog steeds onverminderd van kracht zijn en staan voor zijn eeden van 1944!

En mogen de oogen van hen, die zeggen naar eenheid te staan, maar deze op een verkeerde wijze zoeken, mede hierdoor geopend worden, zoodat zij zich voegen bij de kerken, die het juk van 1944 en volgende jaren radicaal van zich hebben afgeworpen.

Mr L. ROELEVELD.

Gods instrument

WIE HEBBEN ZICH AFGESCHIEDEN?

Komt de vraag, wie zich in 1834 en volgende jaren hebben afgescheiden, dan zou het antwoord kunnen luiden: ds Hendrik de Cock, zijn kerkeraad en wie hen volgden, en men zou zich voor dit oordeel kunnen beroepen op de Acte van Afscheiding of Wederkeering d.d. 13 Oct. 1834, waar Ulrum's kerkeraad met 3/4 van de leden verklaart, dat zij „zich afscheiden van degenen die niet van de kerk zijn en dus geen gemeenschap meer willen hebben met de Ned. Herv. kerk, totdat deze terugkeert tot den waarachtigen dienst des Heeren”.

Sindsdien heeft het woord „afscheiding” evenals